

IQ-magnet i sigte?

af Lykke Friis, prorektor, Københavns Universitet

Trods knas i regeringskoalitionen har der alligevel været meget at juble over for kansler Angela Merkel i 2007. Først vandt Tyskland en Oscar, efterfulgt af verdensmesterskaber i herrehåndbold og kvindefodbold. Og i oktober sikrede vort naboland sig så hele to Nobelpriser. ”Wir sind Nobelpreisträger”, skreg den tyske boulevardpresse med reference til Bild Zeitung, som efter pavevalget kunne melde ”Wir sind Papst”.

Årets nobelpriser understreger, at forskning er en langsigtet og uforudsigelig beskæftigelse, hvis anvendelighed ikke lader sig forprogrammere. Helt i tilbage i 1980'erne udviklede tyske Grünberg og franske Fert således et materiale, som er superfølsomt over for magnetfelter. Men dengang vidste de to forskere ikke, at de faktisk havde gennemført forarbejdet til det ultimative julegavehit i 2007. For iPod'ens teknologi er baseret på netop denne opdagelse.

Hvor Europa tidligere nærmest havde patent på nobelprisen og modtog over 70% af priserne, er Europa i det sidste tiår røget under 20%-grænsen. På trods af at universitetet er en ærkeeuropæisk opfindelse, og EU har ambitioner om at blive verdens mest konkurrencedygtige økonomi, oplever Europa et betydeligt ”brain drain”. Hele 400.000 europæiske forskere har valgt at rykke forskningen til USA. Seks ud af ti europæere, der bliver phd'ere i USA, vælger at blive ”over there”, og der er dobbelt så mange europæiske studerende i USA, som amerikanske studerende i Europa. Det britiske ugemagasin Economist har sammenfattet udviklingen uhyre præcist: tidligere tiders *magtbalance* og våbenkapløb er endegyldigt blevet afløst af en verdensomspændende *hjernebalance*, hvor vindernationerne er dem, der formår at tiltrække flest kloge hoveder.

Heldigvis er vi også i Danmark begyndt at opruste på hjernefronten. Med globaliseringsstrategien og det brede velfærdsforlig er nedskæringstiderne på universiteterne forbi – om end den lovede guldregn fortsat lader vente på sig. Mindst lige så afgørende er det, at et generelt paradigmeskifte er i sigte. Hvor omdrejningspunktet for den danske debat længe har været at holde folk ude, fokuseres der i stigende grad på, hvordan Danmark kan tiltrække vidensmedarbejdere udefra. Det ændrede fokus skyldes naturligvis i høj grad, at manglen på arbejdskraft er så akut, at dansk erhvervsliv går glip af betydelige ordrer.

En første indikation på regeringens nye fokus er den annoncerede jobplan. Spørgsmålet er imidlertid om den tankemæssige koldbøtte ikke bør medføre, at vi udsætter regeringens globaliseringsstrategi for et serviceeftersyn. Hvilke nye tiltag skal der til for, at

Danmark i praksis kan blive en IQ-magnet? Hvor konkurrencedygtige er vi, når vi sammenligner med de vilkår som Singapore, New Zealand etc. tilbyder f.eks. yngre forskere? Lever vore laboratorier og bygninger, der ofte er fra '60'erne, overhovedet op til fremtidens krav? Og hvad med vore muligheder for at udvide arbejdsstyrken ved at blive en magnet for udenlandske studerende? Har vi attraktive studiemiljøer og kollegier, som kan konkurrere med f.eks. USA og Australien? Og hvordan påvirker skatte- og udlændingepolitikken vor tiltrækningskraft over for vidensmedarbejdere?

Spørgelisten indikerer, at der er behov for en bred tilgang, hvor vi sætter alt fra skattepolitik til den "tunge" forskningsinfrastruktur med laboratorier under lup. Men der er i høj grad også behov for at fokusere på nogle af de "bløde" aspekter, der ofte ryger ud af strategipapirerne, men som ikke desto mindre spiller en afgørende rolle.

Tag f.eks. Microsoft Danmarks erfaringer med at skaffe vidensmedarbejdere udefra. Adm. dir. Jørgen Bardenfleth holdt et indlæg i Danmarks Vækstråd i december, og her var pointen, at det ofte er familiens ve og vel, der afgør virksomhedens tiltrækningskraft. I USA er det helt kutyme, at både virksomheder og universiteter opererer med "dual career service", dvs. assisterer en nyansats ægtefælle med at finde et passende job. Tilsvarende har mange byer oprettet såkaldte "Welcome shops", så de nyankomne undgår et udmattende orienteringsløb for at sikre sig sygesikring, institutionsplads etc. En tredje "klassiker" er gode forhold for udenlandske forskere og studerende – i form af "forskerhoteller", internationale studentcentre og kollegier.

Der er næppe tvivl om, at vore "modtagefaciliteter" langt fra er i top. I landets hovedstad må de nytilkomne i hvert fald fortsat lede forgæves efter "Welcome Shoppen", "forskerhotellet", det internationale studentcenter og ikke mindst de attraktive kollegier tæt på campus. Ja, en studerende fra f.eks. Bangalore må måske tage til takke med et værelse i Ballerup, mens gæsteforskere bor (uden det store netværk) i en lignende forstad.

Virksomheder som Microsoft har i stigende grad erkendt, at "modtagefaciliteter" er en afgørende konkurrenceparameter. Det samme gælder for landets universiteter. På Københavns Universitet har vi således i 2007 oprettet universitetets første HR-afdeling, der bl.a. skal hjælpe udenlandske forskere med alt fra visum til børnehaver. Et andet vigtigt indsatsområde er oprettelsen af universitetets første "Faculty Club", hvor nyankomne forskere uformelt kan "mingle" med forskerkollegerne og hurtigere få etableret et socialt netværk. Endelig er vi i tæt dialog med Københavns Kommune, Staten og en række fonde om etableringen af et "forskerhotel", der skal konkurrere med de tilbud, som udenlandske topforskere fristes med i andre byer.

Så hvem ved, måske vi i 2008 kan få sat så meget skub i paradigmeskiftet, at vi ikke skal "fejre" endnu et tiår, hvor forskere fra danske universiteter forlader Nobelprisfesten tomhændet?